

LITERÁRNÝ KRÚŽOK
SLÁDKOVIČ
- dlhoročný sprievodca
petrovských gymnazistov

Hana Slavková IV.a
Gymnázium Jána Kollára so žiackym domovom
Báčsky Petrovec
Srbsko

V dnešnej uponáhľanej dobe plnej technologických výdobytkov, náhlivosti za dôležitými i menej dôležitými prioritami, aj „prioritami“, ba aj mnohých mylných stanovísk, je pomerne ťažko predstaviť si život našich praotcov, život Slovákov na Dolnej zemi v období medzi dvomi svetovými vojnami.

Svojou prácou som sa tentoraz na začiatku chcela venovať zvlášť školskému časopisu, ktorý je už dlhý rad rokov jedným zo symbolov petrovského gymnázia, no keď som sa začala vhlbovať do materiálov a rozličných spomienok na jeho vznik, všimla som si, že časopis je len vyvrcholením niečoho oveľa väčšieho, vzácnejšieho a hodnejšieho projektov a začiatočníckych výskumov podobných môjmu.

A tak som sa teda rozhodla poputovať do času, keď stredoškóľáci nemali možnosť počas zimných večerov sedieť za počítačom, alebo pozeráť seriály. Boli to časy celkom iné, možno na prvý pohľad chudobnejšie, no mali svoje neprekonateľné čaro a plodnosť. Časy, keď väčšina dedičanov zostávali spútaní iba k obrábaniu pôdy, a len tí najpokrokovejší, ktorí sa vtedy medzi národom nazývali pánmi, prednosť venovali vzdelaniu. Pritom neodlučiteľnú úlohu zohralo založenie slovenského gymnázia v Petrovci roku 1919, ako strediska vzdelávania nielen Petrovčanov, ale aj väčšej časti Slovákov v Srbsku.

Pri čítaní materiálov týkajúcich sa spomínaného obdobia som rýchlo pochopila, čo vtedy pre petrovských gymnazistov znamenalo vzdelanie a s akou chuťou sa hnali za novými poznatiami. A tak už o šesť rokov po založení gymnázia, v rámci tejto školy zažina pôsobiť aj Sládkovičov samovzdelávací krúžok, ktorý ponúkol žiakom novú formu získavania poznatkov a ohromné možnosti prezentovania svojich vlastných ideí, skúmania, rozmyšľania, vyjadrovania sa. Podobná idea sa zrodila ešte v školskom roku 1922/23, keď bolo vydané prvé a jediné číslo žiackeho časopisu Snahy, ktoré však bolo zhabané pre komunistickú náplň. O tri roky neskôršie prichádza na gymnázium mladý, vzdelaný a ambiciózny profesor dr. Andrej Sirácky, ktorý dáva iniciatívu na založenie samovzdelávacieho krúžku, čo sa aj uskutočňuje hneď 1. októbra 1925.

Krúžok bol hneď od začiatku usmernený zvlášť na literatúru, no mal aj mnohé iné zamerania a bol vlastne akoby hybnou silou celého gymnázia. Jeho predstavitelia a navštevovatelia viedli kultúrno-umelecký, zábavný a spoločenský život nielen v rámci školy, ale aj širšie, v celom Petrovci a jeho okolí. Zúčastňovali sa v najrozličnejších aktivitách a kultúrnych podujatiach, či už nacvičenými divadelnými predstaveniami, prednesom známych, i vlastných básní, tancom, športovými aktivitami... Sládkovičari pravidelne účinkovali aj na Slovenských národných slávnostiach, ktoré sú hľadám najznámejším podujatím Slovákov v Srbsku a organizujú sa každoročne podnes s niekoľkými výnimkami. A bola to pre týchto mladých ľudí veľká česť prejavíť sa takto vo verejnosti, ukázať svoj talent, svoje vedomosti...

Nastali však ťažké roky a druhá svetová vojna. Krúžok vtedy nemal možnosť normálne fungovať, no jeho členovia nezostávali anonymní a neúžitoční. Naplno sa zúčastňovali v národnooslobodzovacom boji, horlili za svoje presvedčenia a nikdy sa nevzdávali. Pôsobili hlavne v rámci povestnej Braňovej družiny a niektorí teda za svoje záujmy zaplatili aj životom. Pre takých mladých bojovníkov z radov stredoškóľakov, a potom i širšie, na nádvorí gymnázia bol postavený pomník XIV. Vojvodinskej údernej slovenskej brigády. Aj podnes sa týči v gymnaziálnej záhrade ako odkaz ďalším generáciám-necúvnúť pred ťažkosťami v živote. Tí, ktorí vojnu prežili a po oslobodení sa vrátili na gymnázium, sa znova

zapojujú do samovzdelávacieho krúžku a utvárajú pravdepodobne najplodnejšiu a najúspešnejšiu generáciu sládkovičiarov. Boli to vtedy skúsení mladí ľudia, ktorí mali už v skorej mladosti prežitú vojenskú hrôzu a rýchlo pochopili pravý význam a cennosť života. Zastupovali pokrokové idey a v prvom rade spravodlivosť, čím mali priamy vplyv na formovanie silnej a správnej osobnosti, no tiež aj budovanie sebavedomia.

Časom sa krúžok rozdelil na viacej sekcií, ktoré pôsobili v rámci neho a menili sa podľa záujmu žiakov. Boli to hlavne úspešná dramatická a recitačná sekcia, tiež aj hudobná, turistická, folklórna, vedecká sekcia, debaťný klub, odbočka pre čitateľň, odbočka pre usporiadania a mnohé iné. Neskoršie sa väčšina z týchto odbočiek odpojovali a začali pôsobiť samostatne, kým krúžok Sládkovič sa zaoberal hlavne slovenskou literatúrou. Nadišla som však aj na údaje, že sa do krúžku zapojovali i žiaci srbskej národnosti, ba aj profesori srbského jazyka, čo nasvedčuje o dobrej spolupráci a tolerancii medzi sládkovičiarimi.

Kým gymnázium bolo osemročné, literárny krúžok Sládkovič mal ohromný počet členov, no začali sa tu javiť aj problémy ohľadom veku krúžkarov. Postupne sa zjavovali mnohí ambiciózní, no ešte primladí členovia krúžku, ktorí celkom nerozumeli spracované diela a debatu na vysokej úrovni. A tak nejaký čas pôsobil aj „Dorast Sládkoviča“, osobitný krúžok, na ktorom sa zúčastňovali žiaci nižších ročníkov a podľa vzoru starších si sami organizovali zasadnutia, rozvíjali svoju osobnosť, hranice chápania a horlivo sa pripravovali na neskoršie zapojenie sa do radov starších sládkovičiarov.

Čo sa samých schôdzok týka, ich počet v priebehu školského roku osciloval v závislosti od rozličných okolností a záujmu. Zjavujú sa údaje, že ich bolo niekedy dokonca až sedemnášť. Žiaci vždy tu malí hlavnú úlohu, viedli každé zasadnutie, premýšľali o nových možnostiach, boli zodpovední a kreatívni, kým profesori sa stávali len pomocou a podporou, akoby iba dozerali na prácu samotných žiakov. A byť predsedom krúžku, to bolo niečo najvyššie, čo mohol jeden sládkovičiar dosiahnuť. Potvrdilo sa mu tým, že je uznávaným a hlavne schopným krúžkarom a že dokáže hýbať týmto významným telesom na škole. Bola to ohromná česť, pýcha, no v prvom rade zodpovednosť, veď to nebola malá a ľahká vec takto sa zapísať do dejín krúžku, gymnázia, ba často aj do kultúrnej a osvetovej histórie dolnozemskej Slovákov.

Po začiatku činnosti krúžku ani financie veru neboli ľahko riešiteľné. Ako základná potreba sa javilo zadovážovanie nových a nových kníh, literatúry, o ktorú sa časom aj vďaka Sládkoviču rodil stále väčší záujem. Peňažné prostriedky pochádzali v prvom rade z členského, ktoré, prirodzene, nemohlo byť veľké a okrem kníh žiaduce boli aj iné pomôcky. Jestvuje napríklad zaujímavý údaj, že už v školskom roku 1930/31 krúžok vlastnil rádio prijímač, ktorý bol vtedy ešte vzácnou zriedkavosťou, no tento sa často kazil a preto boli aj v tomto smere potrebné vždy nové peňažné prostriedky na opravu, vyčleňované hlavne z členského. Knižnica na gymnázium jestvovala a jestvuje dodnes, teraz už plná kníh staršieho, i novšieho vydania, slovenských časopisov, rozličných ideí a bohatých poznatkov. Dnes totiž vlastní temer tridsaťtisíc kníh.

A aj čo do obsahu boli sládkovičiarске stretnutia v priebehu rokov veľmi rôznorodé. Spočiatku sa orientoval na rozličné prednášky, nielen v oblasti jazyka, lež aj na filozofické, vedecké, praktické témy.

Ako však aj vtedajšie meno krúžku-samovzdelávací-hovorilo, žiaci si prednášky organizovali sami, snažili sa získavať nové zaujímavé informácie, čo bolo prihladajúc na dobu oveľa namáhavejšie, než dnes. Často sa dlho orientovali na určitú tému, o ktorej sa potom aj debatovalo, zaoberalo a premýšľalo.

So striedaním generácií sa i náplň krúžku striedala. Je totiž nepísaným pravidlom, že po úspešnej prichádza generácia menej úspešná a opačne. Prvé povojnové generácie boli však dlhšiu dobu výlučne úspešné a tak aj krúžok fungoval ako pýcha celej školy a všetkých v krúžku zapojených žiakov. A týchto zapojených žiakov bolo neúrekom, niekedy aj do 120 mladých ľudí s nedočkavosťou a mimoriadnym záujmom očakávalo každé nové stretnutie. A začalo sa písať a tvoriť. Písali sa básne, i próza, písalo sa o nedávnom národnooslobodzovacom boji, velebila sa láska-medziľudská, aj tá k rovine, vlasti, svojim predkom, jazyku, rodnému kraju. Podnet na písanie nachádzal hádam každý, snažil sa čím originálnejšie vyjadriť svoje rozmýšľania a ideály, no nie každý sa hneď odvážil prezentovať svoju tvorbu pred prísnyimi sládkovičiarскими kritikmi. Bola to predsa veľká vec, keď si obyčajný stredoškolačik zastal pred také množstvo poslucháčov a začal prednes niečoho vlastného. Na prečítaní, či prednese sa všetko ešte ani zďaleka nekončilo. Nasledovalo to najočakávanejšie-živé a zápalisté diskusie o práci, dlhé debaty, ba niekedy až aj domáce práce orientované na kritiku toho, či oného začiatočníka v slovenskej literatúre a jeho básni, prozaickej práci, či divadelnej hre.

Dnes som sa až divila pri čítaní spomienok bývalých sládkovičiarov, keď si so slasťou spomínali na dni svojej dávnej mladosti a o tom, ako sa vtedy žilo a horlilo za tento krúžok. Dnešná veľmi častá a známa výhovorka „nemám čas“ vtedy bola vyslovovaná veľmi zriedkavo a každý sa chcel zapojiť aspoň do debaty, ak už v sebe neprejavil dostatočný spisovateľský talent. A tak nastávali dlhé, nekonečné debaty a rozjímania, horlivé tvrdenia, zasadzovania sa za svoje presvedčenia a hlavne veľmi vyspelé a zrelé rozmýšľanie. Tak si aj náš známy básnik, tiež bývalý sládkovičiar, spomína: „Ako to boli na školskom dvore ešte len deti, na zasadnutiach krúžku konali ako dospelí a cítili plnú zodpovednosť za napísané alebo vyslovené slovo.“ So Sládkovičom teda žiaci odrastali, dospievali, menili sa z detí na plnoprávných, dospelých a v prvom rade aktívnych členov spoločnosti. Nie však len to. Sládkovičari sa pravidelne zúčastňovali na najrozličnejších literárnych súbehoch a neboli veru vôbec zriedkavé ich úspechy. Neskôr bola nadviazaná aj spolupráca s Novosadským rozhlasom, príspevky a diela sa odosielali do týždenníka Hlas ľudu, časopisu Nový život... V októbri 1970 sa práve z radu sládkovičiarov zrodila aj idea o založení vojvodinského slovenského mládežníckeho časopisu Vzlet, ktorý podnes pravidelne vychádza a podnes v ňom petrovskí gymnazisti, dokonca aj ja osobne, často prispievajú s najrozličnejšími príspevkami, či prvými básňami zoskupovanými v pravidelnej a nevynemateľnej rubrike Rozlety.

Hneď po druhej svetovej vojne aj sám samovzdelávací krúžok Sládkovič začal s vypisovaním najrozličnejších súbehov a aj prostredníctvom týchto potom mali žiaci možnosť vyjadrovania sa pomocou krásneho slova. I keď odmeny boli väčšinou len symbolické, súbehy bývali úspešné, zahŕňali poéziu, prózu, ba niekedy aj divadelné hry, a získať na takomto súbehu jednu z prvých cien bola ohromná pocta a úspech. Účasť žiakov gymnazistov v takýchto súbehoch bola veľmi premenlivá, raz ohromná, inokedy dosť chudobná, no prekvapení a až nečakane dobrých prác sa vždy našlo. Najobdivuhodnejšou prácou na jednom z takýchto súbehov roku 1950 bol určite román Obyčajný, ktorý napísal vtedajší gymnazista, dnešný spisovateľ Miroslav Krivák. Tento román s malými korekciami neskôr aj knižne vyšiel pod pozmeneným názvom Úsvit nad rovinou.

Iba neskoršie sa na literárnom krúžku začalo viac zaoberať aj zaznamenávaním rozmanitých výročí v slovenskej a svetovej literatúre, zaujímavými posedeniami s vojvodinskými autormi a rozličnými tematickými stretnutiami.

Roky ubiehali, no pôsobenie krúžku nikdy neprestávalo. A tak čoskoro nadišli aj päťdesiate narodeniny krúžku, ktorými sa vo veľmi sviatočnom ovzduší zhodnotila dovtedajšia práca krúžku a vtedajší sládkovičari si dali záležať, aby oslavy prebiehali čo slávnostnejšie. Veď to nie je malá vec, päťdesiat rokov pôsobenia nejakého krúžku. Vypísaný bol literárny súbeh, ktorý zahŕňal stredoškólkov nielen petrovského gymnázia, lež všeobecne mládež píšucu a vyjadrujúcu sa po slovensky. Oslavy trvali štyri dni, od prvého po štvrtý október 1975. Konalo sa vyhodnotenie spomínaného súbehu, bohatý kultúrno-umelecký program, tiež v rámci osláv aj Stretnutie pod lipami, ktoré odvtedy každoročne organizuje mládežnícky časopis Vzlet, a ako vyvrcholenie osláv sympóziu pod názvom Tvorivé ovzdušie Žiackeho samovzdelávacieho krúžku Sládkovič, kde si mnohí významní sládkovičari spomínali na časy vlastného pôsobenia v krúžku a analyzovali bohaté skúsenosti, ktoré im tento krúžok dal do života.

A roky zase ubiehali, až po dvadsiatich piatich rokoch znova stretli sa bývalí sládkovičari na oslavách sedemdesiateho piateho výročia krúžku, kde si zase oživovali vlastné spomienky na rozšírenom a vtedy už i dobre medializovanom zasadnutí v Slávnostnej sieni gymnázia Jána Kollára. Vedúcim zasadnutia bol vtedy ešte jeden náš známy básnik, bývalý veľmi aktívny člen krúžku, Andrej Ferko. Už podľa tradície bol znova vypísaný aj nový literárny súbeh, na ktorom žiaci znova a znova preukazovali svoj pevný vzťah k písanému slovu.

Ako som už naznačila, z radov Sládkoviča vyšiel naozaj veľký počet slovenských vojvodinských spisovateľov, básnikov, prozaistov, dramatikov, jazykovedcov... Ako prvý, no veľmi talentovaný, sa prejavil Štefan Valent-Šubarov, ktorého vlohy boli sľubné, no veľa diel, žiaľ, napísať nestačil, keďže v priebehu druhej svetovej vojny umiera v národnooslobodzovacom boji. Po ňom a po vojne Sládkovič už vychoval až netradične veľké množstvo dnešných vážených spisovateľov, z ktorých spomeniem len tých najznámejších: Paľo Sabo-Bohuš, Juraj Mučaji, Andrej Ferko, Tibor König, Juraj Spevák, Juraj Tušiak, Miroslav Krivák, Pavel Grňa, Ján Labáth, Michal Babinka, Pavel Mučaji, Viera Benková-Popitová, Tomáš Čelovský, Zoroslav Spevák-Jesenský, naša známa jazykovedkyňa Mária Myjavcová a mnohí ďalší. Všetci títo svoje prvé diela s trémou a trasúcim sa hlasom, ale zároveň s večnou láskou a netrpezlivosťou čítali práve na jednom zo zasadnutí Sládkoviča, ktorý im potom ukázal ďalšiu cestu spisovateľskými trasami.

Keď sa roku 1975 vykonala reforma školy vtedy štvorročného gymnázia a utvorilo sa viacero smerov. Mnohí žiaci sa na škole zdržali len krátko-dva roky-a to predurčovalo i prácu v literárnom krúžku. Záujmy žiakov sú oslabené krátkym pobudnutím na škole, kde len málokto zo žiakov zapustí hlbšie korene. Literatúre sa venovali zvlášť žiaci z kulturologického a osvetového smeru, kde vznikla i iniciatíva na pozmenenú prácu krúžku. Dôraz sa začal viac klásť na tvorenie, písanie, zvlášť básní, ale aj prózy a rozličných článkov, kým kritiky, debata a rétorika boli v úzadí. Predsa však to boli ťažšie časy pre literárnu tvorbu, v tomto období sa nezjavovali väčšie spisovateľské esá, ktoré v písaní zotrvali v budúcnosti.

Roku 1975 však vzniká ešte jedna veľmi dôležitá idea, ktorá sa onedlho zmenila v skutočnosť. Začal sa totiž vydávať žiacky časopis Sládkovič, v ktorom mohli všetci žiaci rovnoprávne uverejňovať svoje literárne práce, oboznámenia o daniach na škole, články z rozličných oblastí... Začiatky časopisu neboli ľahké, veď ani technológia vtedy predsa ešte nebola natoľko vyvinutá, no kde je vôľa, tam úspech nevstane. Každoročne sa teda vydávali, a aj dodnes sa vydávajú v priemere dve-tri čísla časopisu počas školského roka, ktoré slúžia ako úspešní predstavitelia samého gymnázia, no tiež aj ako trvalá spomienka na práce mnohých, na ktorých by sa možno časom zabudlo. Aj keď sa v deväťdesiatych rokoch z finančných dôvodov časopis vydával zriedkavejšie, predsa sa roku 1997 našiel medzi prvými výhercami celoslovenskej súťaže Štúrovo pero v kategórii zahraničných účastníkov.

V súčasnosti plnej technických výtvarných, informatiky, neustáleho sa náhlenia za nečakajúcim časom, sa situácia nepriaznivo mení. Záujem o krásne slovo, žiaľ, aj na našej škole nebezpečne klesá, no aj tak sa nikdy nestáva, že mladých entuziastov na škole niet. Každá nová generácia prináša aspoň niekoľko nových talentovaných žiakov, recitátorov, či aspoň čitateľov a obdivovateľov literatúry. Títo potom často účinkujú aj na rozličných programoch v rámci školy, svojho prostredia, a niekedy aj širšie. Sládkovič teda napriek všetkému pretrváva, nedovoľuje sa len tak zaniknúť krúžku, ktorý pre mnohých znamenal oveľa viac, ako len obyčajný krúžok, a ktorý už sleduje život gymnazistov takmer 85 rokov. Veď v ňom sú zakódované osudy toľkých inteligentov...

Za posledné roky literárny krúžok Sládkovič venoval pozornosť zvlášť vydávaniu časopisu, no na prečítanie tvorby budúcich potenciálnych spisovateľov sa tiež vždy nájde čas. Okrem toho, značná časť stretnutí sa venuje aj zaznamenávaniu rozličných výročí, zvlášť v slovenskej literatúre a raz, alebo dvakrát ročne sa organizujú aj stretnutia so spisovateľmi z vojvodinského prostredia, ktorí znova a znova pútavým spôsobom hovoria o svojom živote, diele, a literatúre vôbec. Občas na gymnázium zavítajú i spisovatelia zo Slovenska, s ktorými sa potom tiež organizujú besedy.

Ďalšou, už tradičnou zložkou Sládkoviča sú aj, teraz už hlavne tematické, súbehy, z príležitosti Dňa zamilovaných, Dňa žien, osláv okrúhlych jubileí spisovateľov, z oblasti zdravotníctva a charity... Sládkovičari sa pravidelne zúčastňujú aj na medzinárodných literárnych súbehoch, ako sú Literárny Kežmarok a práce na tému Prečo mám rád slovenčinu, prečo mám rád Slovensko, na ktorých už početní žiaci získali pamätihodné odmeny. Ako najnovšia oblasť práce krúžku sa zjavili už i rôznorodé prezentácie, zvlášť tie urobené pre projekty podobné tomuto, alebo už dobre známej Putovnej olympiáde. Teda aj keď záujem žiakov je dnes už menší a profesori musia často až verbovať žiakov, aby sa na stretnutie krúžku dostavili, literárny krúžok Sládkovič sa predsa úspešne snaží zachovať si rôznorodosť, vysokú úroveň a v prvom rade svoje jestvovanie aj do budúcnosti.

...A tak som sa i dnes, v deň písania týchto riadkov, za daždivého počasia znova vracala zo zasadnutia Sládkoviča a hlboko som sa zamyslela nad tým, ako sa časy menia. Sládkovičov samovzdelávací krúžok už dávno nie je taký, ako bol, ba ani samovzdelávacím sa už nevolá, no predsa sa pamiatka na takúto veľkú vec ešte dlho bude zachovávať. A odrazu mi prišlo na um, že aj dnešné stretnutie bolo až nadmieru príjemné, možno sa trochu aj priblížilo tým niekdajším, s horlivými diskusiami a nedočkavými poslucháčmi. Urobili sme si totiž príležitostnú, svätováľentínovskú atmosféru, čítali a oceňovali sme poéziu o láske, tvorbu dnešných gymnazistov a s veľkou radosťou sme spoločne

prišli k uzáveru, že talentov je predsa ešte celkom dosť, výtvyry žiakov sú na úrovni a potešujúci je i fakt, že sa na súbehu zúčastnilo okolo päťdesiat prác, básne, i próza o láske, čo sa na podobných súbehoch už dávno nestalo. Do zapisovateľského zošitu som práve ja zapísala štrnásť prítomných. Aj keď len štrnásť, budeme sa snažiť vždy klásť výlučne pozitívne epitetá k literárnemu krúžku a nedovolíme mu zaniknúť.

Literatúra je nový svet. Svet, v ktorom sa i nemožné stáva možným, všetky sny sa vyplavujú k povrchu. Svet, v ktorom žijú zázračné, všemožné bytosti ovplyvňujúce náladu každého čitateľa. Lákajú ho k sebe, ukazujú cestu... Potešujú v zármutku, tešia sa pri šťastí každého a nikdy nikoho nenechajú samého. Literatúra si zasluhuje každú úctu a na Sládkoviči ju vždy bude dostávať.

Každý, čo dospel s týmto literárnym krúžkom, si ho navždy zachoval, aj zachová v teplých spomienkach ukrytých aspoň v kútiku srdca. Každý, kto sa mohol, alebo môže nazvať sládkovičiarom, je na Sládkovič pyšný.

Podobné pocity sa práve rozprúdili aj v mojom srdci...

POUŽITÁ LITERATÚRA:

-kolektív autorov: **Samovzdelávací krúžok Sládkovič**. Päťdesiate výročie Žiackeho samovzdelávacieho krúžku Sládkovič na gymnáziu Jána Kollára v Báčskom Petrovci (Vydavateľstvo novín a kníh Obzor, ZOZP Tvorba, Nový Sad, 1976)

-kolektív autorov: **Odkaz**, zborník prác členov krúžku Sládkovič na gymnáziu v Petrovci (gymnázium Jána Kollára v Báčskom Petrovci, 1975)

-zo spomienok profesorky slovenčiny Márie Gašparovskej